

2.3. Lower Silesia's energy transition – the experience of Wałbrzych

The situation in the Wałbrzych subregion differs significantly from the example of Konin, both from an organisational point of view, and in regard to the substance, or in other words the scope of activities meant to bring about a just transition for the post-mining region.

Let me start with the organisational issues. Wałbrzych is home to one of the country's first Regional Development Agencies, established in 1991. But we also have a so-called intermediate body for the Wałbrzych agglomeration, which has been implementing EU funds in the subregion for 10 years. None of these institutions was appointed by the voivodship board as a proxy for initially preparing the subregion for the just transition and ultimately for its implementation, as happened in Eastern Greater Poland. This was what we sought as a local authority, but it was not accepted by the voivodship board. Nevertheless, we did not give up, and this was because of the experience we had been gathering for a quarter of a century: 25 years ago saw the closure of mines in our subregion. So we stuck our neck out and drew up a community-based Territorial Just Transition Plan (TJTP), which was elaborated from the bottom up based on the experience of the mining community, sharing their thoughts regarding what had worked a quarter of a century ago, and what had not worked.

As in Eastern Greater Poland, we have also set ourselves a more ambitious target than that planned in the European Green Deal: we want to achieve climate neutrality in the Wałbrzych subregion by 2040. It was easier for us to declare such a date because we have a specific structure of CO₂ emissions – and I need to describe it in detail here. Just as a quarter of a century ago, today as well the main emitter of greenhouse gases is construction, both residential and public. Back then, greenhouse gas emissions from buildings accounted for approximately 50% of total emissions. Now it is 55%, including emissions from the large district heating plants covered by the European Emissions Trading Scheme (ETS). The makeup of the remaining CO₂ emissions has

2.3. Transformacja energetyczna Dolnego Śląska – doświadczenia Wałbrzycha”

Sytuacja w subregionie wałbrzyjskim różni się znacząco od przykładu konińskiego: zarówno od strony organizacyjnej, jak i merytorycznej, czyli jeśli chodzi o zakres działań, które mają doprowadzić do sprawiedliwej transformacji regionu pogórniczego.

Zacznę od kwestii organizacyjnych. W Wałbrzychu działa jedna z pierwszych w kraju, utworzona w 1991 roku Agencja Rozwoju Regionalnego. Ale mamy także tzw. instytucję pośredniczącą aglomeracji wałbrzyjskiej, która od 10 lat zajmuje się wdrażaniem funduszy unijnych w subregionie. Żadna z tych instytucji nie została wyznaczona przez zarząd województwa jako pełnomocnik, który by przygotował subregion najpierw do sprawiedliwej transformacji, a ostatecznie do jej wdrażania, tak jak to się stało w Wielkopolsce Wschodniej. Jako władza samorządowa zabiegaliśmy o to, ale nie spotkało się to ze zrozumieniem ze strony zarządu województwa. Jednak nie poddaliśmy się, a to z powodu doświadczeń, jakie gromadzimy od ćwierć wieku: 25 lat temu w naszym subregionie zostały zamknięte kopalnie. Wychylił się i przygotowaliśmy społeczny Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji (TPST), który powstał oddolnie, na podstawie doświadczeń społeczności górniczej, dzielącej się swoimi przemyśleniami co do tego, co się udało ćwierć wieku temu, a co się nie udało.

Podobnie jak Wielkopolska Wschodnia wyznaczaliśmy sobie bardziej ambitny cel niż zaplanowany w Europejskim Zielonym Ładzie: chcemy osiągnąć w subregionie wałbrzyjskim neutralność klimatyczną do 2040 roku. Było nam tym łatwiej taką datę zadeklarować, ponieważ mamy szczególną strukturę emisji CO₂. I tutaj muszę to szczegółowo opisać. Tak samo jak ćwierć wieku, tak i teraz głównym emitentem gazów cieplarnianych jest budownictwo, zarówno mieszkaniowe jak i publiczne. Ćwierć wieku temu emisja gazów cieplarnianych przez budynki stanowiła około 50 proc. całej emisji. Teraz jest to 55 proc. łącznie z emisją wielkich ciepłowni objętych systemem Europejskim Systemem Handlu Emisjami ETS. Znacząco zmieniła się pozosta-

changed significantly. A quarter of a century ago, almost 40% of all greenhouse gases were emitted by industry, but that was heavy industry. We were mining coking coal, not for energy production, which supplied four coking plants producing high-quality coke for the steel industry, and not only in Poland but throughout Europe. We also had other energy-intensive industries at the time: the ceramics and porcelain industries. There were four large ceramic and porcelain factories in operation, of which practically only one remains. In addition, only one of the coking plants has survived to this day. Now modernised, it no longer emits such a quantity of greenhouse gases. The decline of heavy industry has led to a drop in industry's share of the emissions from 37% to 15%, while due to the development of the automotive industry, transport's share of emissions has increased. Agriculture and other industries account for only small amounts of CO₂ emissions.

It is therefore clear that, in our regional plan, we had to put a strong emphasis on the necessity to phase out the heating of buildings with coal, which – as is worth adding – is in line with the Partnership Agreement signed by the Polish government and the European Commission (EC) for the years 2021–2027. This includes a declaration, originating from the document *Poland's Energy Policy until 2040*,² that we will decarbonise the heating of urban residential buildings by 2030. In our case – a highly urbanised subregion – this primarily guarantees that we will achieve the goals set out in the EU's package *Fit for 55*. If we decarbonise residential heating, we will be able to reduce CO₂ emissions by 55% by 2030 (thereby reaching the target set in *Fit for 55*), making it all the more possible for us to achieve climate neutrality by 2040, if efforts are also made to reduce greenhouse gas emissions from transport. Similarly to Konin, we are aiming for a rapid shift from the diesel buses still in use to hydrogen buses in our public transport. This is partly because, in accordance with statutory requirements, we have conducted a cost-benefit analysis, which shows that electric buses would not work well in the mountainous Wałbrzych subregion, and in the hilly cities of Wałbrzych, Nowa Ruda, and Boguszów-Gorce (a small town with the highest town square in Poland). We want to get ahead, and switch to zero-emission

2 A strategic document, setting out the directions for the development of the energy sector, and approved by the Council of Ministers on 2 February 2021 (Editor's note).

ła struktura emisji CO₂. Czwierć wieku temu prawie 40 proc. ogółu gazów cieplarnianych emitował przemysł, ale był to przemysł ciężki. Wydobywaliśmy nieenergetyczny węgiel kamienny koksujący, który zaopatrywał cztery koksownie produkujące wysokiej jakości koks dla potrzeb przemysłu stalowego nie tylko w Polsce, ale w całej Europie. Mieliśmy wówczas także inne przemysły energochłonne: przemysł ceramiczny i porcelanowy. Funkcjonowały cztery duże fabryki ceramiki i porcelany, z których teraz praktycznie pozostała jedna. Również tylko jedna koksownia przetrwała do dzisiaj, zmodernizowana, już nie emitująca tyle gazów cieplarnianych. Upadek przemysłu ciężkiego doprowadził do spadku udziału przemysłu w emisjach z 37 proc. do 15 proc. Natomiast w związku z rozwojem motoryzacji wzrósł udział transportu. Na rolnictwo i pozostałe gałęzie przypadają niewielkie wartości emisji CO₂.

Widać więc, że w naszym regionalnym planie musieliśmy mocno akcentować konieczność likwidacji ogrzewania budynków węglem, co – warto dodać – jest zgodne z Umową Partnerstwa, którą podpisał rząd polski z Komisją Europejską (KE) na lata 2021-27. Jest w niej deklaracja, która wywodzi się z dokumentu "Polityka energetyczna Polski do roku 2040"², że do roku 2030 zdekarbonizujemy ogrzewanie budynków mieszkalnych w miastach. W naszym przypadku – silnie zurbanizowanego – subregionu – gwarantuje nam to, po pierwsze, osiągnięcie celów wyznaczonych w pakiecie unijnym pn. *Gotowi na 55 (Fit for 55)*. Jeśli zdekarbonizujemy ogrzewanie budynków mieszkalnych, będziemy w stanie zredukować emisję CO₂ o 55 proc. do roku 2030 (czyli osiągnąć cel przyjęty w pakiecie *Gotowi na 55*), i tym bardziej – będziemy w stanie osiągnąć neutralność klimatyczną do roku 2040, jeśli dołożymy także starań, aby zmniejszyć emisję gazów cieplarnianych z transportu. Podobnie do Konina idziemy w komunikacji publicznej na szybkie przejście z używanych jeszcze autobusów dieslowskich na wodorowe. To wynika po części z tego, że zgodnie z wymogami ustawowymi zrobiliśmy analizę kosztów i korzyści, z której wynika, że autobusy elektryczne w górzystym subregionie wałbrzyskim, w górzystym Wałbrzychu, Nowej Rudzie, Boguszowie-Gorcach (małej miejscowości z najwyższej położonym

2 Dokument strategiczny, wyznaczający kierunki rozwoju sektora energetycznego, zatwierdzony przez Radę Ministrów 2 lutego 2021 r. (przyp. red.).

hydrogen buses; we already have the first significant grants from the National Fund for Environmental Protection and Water Management (NFEP&WM), and in two years we will have 20 hydrogen buses. We have also received EU funds from the national programme for 2021–2027, titled European Funds for Infrastructure, Climate, Environment (FEnIKS), thanks to which we will be able to convert the transport base in the Wałbrzych subregion almost entirely to hydrogen in the next few years.

Unfortunately, we have problems related to the social aspects of the energy transition process. Whereas the initial versions of the voivodship's Territorial Just Transition Plan acknowledged our grass-roots plan, the closer we got to approving the regional programmes – since ultimately the Just Transition Fund (JTF), as decided by our government, is an element of the voivodship's programme – the more the regional TJTP differed from our social one, and the lower the degree to which our demands were taken into account. Above all, we regret the fact that the regional programme treated the JTF as the same kind of EU source of funding as the European Regional Development Fund (ERDF) or the European Social Fund (ESF) used earlier in cohesion policy. By a decision of the Lower Silesian voivodship board for the Wałbrzych subregion, the allocation of these cohesion funds, from the ERDF and ESF, was reduced, the reasoning being that after all we already had funding from the JTF. In the programme for the voivodship, activities were broken down into categories of intervention of the kind that demonstrate that the voivodship board would like to resolve the entire voivodship's problems thanks to the Just Transition Fund. We are opposed to this, because there is no point having the JTF if you then go without the ERDF funds: the cohesion objectives, and especially territorial development and revitalisation, continue to be important and unsolved problems for the Wałbrzych subregion, and the JTF alone will not help us solve them.

The best proof that the JTF is being treated instrumentally by the Lower Silesian voivodship board is the fact that we have not even reached a compromise concerning the list of non-competitive projects of strategic importance that we could carry out without going through the competition process. In particular, we wanted the

rynkem w Polsce) nie sprawdziłyby się. Chcemy uciec do przodu i przejść na zeroemisyjne autobusy wodorowe; mamy już pierwsze znaczące dotacje z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW), za dwa lata będziemy mieć 20 autobusów wodorowych. Dostaliśmy też środki unijne z krajowego programu na lata 2021-27 pn. Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnIKS), dzięki którym w ciągu kilku najbliższych lat będziemy mogli bazę transportową w subregionie wałbrzyjskim przekształcić prawie w całości w wodorową.

Niestety mamy problemy związane z uspołecznieniem procesu transformacji energetycznej. O ile pierwsze wersje marszałkowskiego Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji uwzględniły nasz oddolny plan, to im bliżej było zatwierdzenia programów regionalnych, bo Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FSD) ostatecznie, według decyzji naszego rządu, jest elementem programu województwa, tym bardziej regionalny TPST różnił się od tego naszego społecznego i w tym mniejszym stopniu były uwzględniane nasze postulaty. Przede wszystkim ubolewamy nad tym, że program regionalny (potraktował FST jako takie samo źródło finansowania unijnego jak zastosowane wcześniej w polityce spójności Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) czy Europejski Fundusz Społeczny (EFS). Decyzją zarządu województwa dolnośląskiego dla subregionu wałbrzyjskiego obniżono alokację z tych środków spójnościowych, EFRR, EFS, uznając, że mamy już przecież finansowanie z FST. W programie dla województwa rozpisano działania na takie kategorie interwencji, które dowodzą, że zarząd województwa chciałby rozwiązać problemy dzięki Funduszowi Sprawiedliwej Transformacji. Budzi to nasz sprzeciw, bo nie po to jest FST, żeby nie mieć środków z EFRR: cele spójnościowe, zwłaszcza rozwój terytorialny, rewitalizacja, to ciągle jeszcze dla subregionu wałbrzyjskiego istotne i niezafatwione problemy i sam FST nie pomoże nam ich rozwiązać.

Najlepszym dowodem na to, że FST jest instrumentalnie traktowany przez zarząd województwa dolnośląskiego, jest fakt, że nawet nie doszliśmy do kompromisu co do listy niekonkurencyjnych projektów o strategicznym znaczeniu, które moglibyśmy realizować poza konkursem. Chcieliśmy, aby za taki projekt uznać przede

comprehensive decarbonisation of the heating of residential buildings, especially multi-dwelling buildings of residents' associations, to be regarded as such a project. It is worth adding that Lower Silesia has the largest number of residents' associations, and in particular in the Wałbrzych subregion, since there was no war damage here; the Germans withdrew quite quickly at the end of World War II. Although the tenements still serve residents today, they need thorough modernisation in terms of energy efficiency, and the said associations often have no idea how to go about resolving this problem comprehensively. We would like to be able to plan extensive modernisation, and rather than replacing coal-fired furnaces with individual gas boilers, build a large heat pump supported by green energy from photovoltaics, and thereby resolve the problem of heating in post-mining districts that have no district heating. We are looking for solutions that are local but effective, and on a larger scale than for individual dwellings in old tenements. Unfortunately, the fund's fragmentation does not allow us to implement large, integrated, systemic projects that would constitute a final answer to the issue of decarbonisation of residential heating. We have many worries. The first calls for projects are starting,³ we shall see. We are striving to educate and mobilise the residents' associations' managers to adopt comprehensive solutions for replacing emission-intensive heating with zero-emission heating. We have had a few monitoring committees,⁴ at which EC representatives admitted to having been too lenient, and making excessive concessions, in the negotiating of our regional programme when implementing the JTF, and we hope they will accede to our request for a further revision of the regional programme and direct JTF resources to address the main problems.

As already voiced in other contributions at this seminar, the greatest problem in coal and post-coal regions is depopulation. To be able to halt this trend, we have to find a way to convince residents that there are good jobs in our subregion, and that the quality of life is at a standard

3 This refers to the situation where voivodship boards share EU funds through publicly announced calls for proposals regarding specific measures or product types (Editor's note).

4 An independent advisory and consultative body for the programme's Managing Authority, and appointed by the latter. Each Monitoring Committee is chaired by either a minister (in the case of domestic programmes), or speaker (in the case of regional programmes), and it embraces representatives of the EC as well as national and regional stakeholders (Editor's note).

wszystkim kompleksową dekarbonizację ogrzewania budynków mieszkalnych, zwłaszcza wspólnotowych, wielorodzinnych. Warto dodać, że najwięcej wspólnot mieszkaniowych jest właśnie na Dolnym Śląsku, a szczególnie w subregionie wałbrzyskim, bo nie było tu zniszczeń wojennych, Niemcy wycofali się dość szybko pod koniec II wojny światowej. Kamienice do dzisiaj służą mieszkańcom, ale wymagają głębokiej termomodernizacji i częstokroć wspólnoty mieszkaniowe nie mają pomysłu, jak kompleksowo rozwiązać ten problem. Chcielibyśmy móc zaplanować szeroką modernizację i nie wymieniać pieców węglowych na pojedyncze piece gazowe, tylko np. wybudować dużą pompę ciepła wspieraną przez zieloną energią z fotowoltaiki i w ten sposób rozwiązać problem ogrzewania w dzielnicach pogórnich, gdzie nie ma tzw. ciepła systemowego. Szukamy rozwiązań lokalnych, ale skutecznych w wymiarze większym niż pojedyncze mieszkanie w starej kamienicy. Niestety rozdrobnienie funduszu nie pozwala nam realizować dużych, zintegrowanych, systemowych projektów, które byłyby ostateczną odpowiedzią na problem dekarbonizacji ogrzewania mieszkań. Jesteśmy pełni obaw – ruszają pierwsze nabory projektów³. Zobaczymy. Próbujemy edukować i mobilizować zarządców wspólnot mieszkaniowych, żeby zastosowali kompleksowe rozwiązania wymiany emisyjnego ogrzewania na zeroemisyjne. Jesteśmy po kilku komitetach monitorujących⁴, gdzie przedstawiciele KE przyznali, że byli zbyt łagodni i ustępliwi w negocjacjach naszego programu regionalnego przy wdrażaniu FST i mamy nadzieję, że przychylią się do naszego postulatu, aby jeszcze skorygować program regionalny i skierować środki FST na rozwiązanie głównych problemów.

Jak już to wybrzmiało w innych wypowiedziach na seminarium, największym problemem w regionach węglowych/powęglowych jest depopulacja. Żeby ją móc zatrzymać, musimy znaleźć sposób, by przekonać mieszkańców, że są w naszym subregionie dobre miejsca pracy i jakość życia jest na poziomie nie niższym niż przeciętny krajowy. To mogłoby ich zachęcić do pozostania w regionie.

3 Chodzi o sytuację, gdy zarządy województw dzielą środki unijne w ramach ogłaszanych publicznie naborów na konkretne działania lub typy projektów (przyp. red.).

4 Niezależne ciało doradczo-opiniotwórcze dla Instytucji Zarządzającej programem i przez nią jest powoływany. Na czele stoi KM albo minister (w przypadku programów krajowych) albo marszałek (w przypadku programów regionalnych). W jego składzie są zarówno przedstawiciele KE jak i reprezentanci interesariuszy krajowych i regionalnych (przyp. red.).

no lower than the national average. That could encourage them to remain, and perhaps even attract others to come to Wałbrzych and settle here. Of course, we have a lot of scenic, tourist and historical attractions, but that by itself is not enough to attract people to live here: everyone today looks at what we have to offer in terms of air quality and living conditions, and in this respect the old post-mining towns are not ideal. Let us hope that the JTF gives us more help with this than the regional programme, of which it is a part, does today.

We envy the social aspects and decentralisation of the implementation of the energy transition project in Greater Poland. We would like the subregional office, based in the subregion's capital, Wałbrzych, to be the implementing authority for the programme in our subregion. Unfortunately, centralisation runs deep here; the voivodship board wants to manage everything through its institution based in Wrocław. We hope this is only the beginning, and that we will ultimately succeed in effectively concluding the unfinished transformation. It had a turbulent run at the turn of the millennium, because Poland was not a member of the European Union at the time, and there were insufficient funds to make the transition smooth. The transformation at that time resulted in high unemployment and many personal tragedies for miners and their families. From today's perspective, we can say that somehow we survived that difficult period. Now we would like to see the plan to create seven thousand jobs in modern sectors of the economy succeed. We have a number of leading businesses in the subregion, particularly in the automotive sector, which will create such jobs. But they are afraid they will soon be required to show certificates proving that they manufacture their goods without using grey energy from the burning of fossil fuels. So we have no choice: we have to firmly focus on the development of RES, because that guarantees the development of industry in our subregion, and the decarbonisation of residential heating.

stania, a może nawet przyciągnąć innych do Wałbrzycha i zamieszkania tutaj. Mamy oczywiście wiele atrakcji krajobrazowych, turystycznych, historycznych, ale to nie wystarcza by przyciągnąć ludzi do zamieszkania: wszyscy dziś patrzą na to, jaką oferujemy jakość powietrza, warunki mieszkania, a z tym póki co nie jest najlepiej w starych, pogórnicych miastach. Miejmy nadzieję, że FST pomoże nam w tym bardziej, niż to dziś wynika z programu regionalnego, którego jest częścią.

Zazdrościmy Wielkopolsce uspołecznienia i decentralizacji wdrażania projektu transformacji energetycznej. Chcielibyśmy, żeby instytucją wdrażającą program w naszym subregionie była agenda subregionalna, z siedzibą w stolicy subregionu, czyli w Wałbrzychu. Niestety u nas mamy głęboką centralizację, wszystkim chce zarządzać zarząd województwa przy pomocy swojej instytucji z siedzibą we Wrocławiu. Mamy nadzieję, że to dopiero początek i że ostatecznie uda nam się skutecznie zamknąć temat niedokończonej transformacji. Przebiegała ona burzliwie na przełomie tysiącleci, ponieważ Polska nie była wtedy członkiem Unii Europejskiej, nie było funduszy wystarczających do tego, by przemiany zaszyły łagodnie. Ówczesna transformacja poskutkowała wielkim bezrobociem i wieloma osobistymi tragediami górników i ich rodzin. Z dzisiejszej perspektywy można powiedzieć, że jakoś ten trudny czas przetrwaliśmy. Teraz chcielibyśmy by powiódł się plan utworzenia siedmiu tysięcy miejsc pracy w nowoczesnych branżach. Mamy w subregionie kilka wiodących firm, zwłaszcza z branży motoryzacyjnej, które utworzą takie miejsca pracy, ale one boją się, że zaraz będą od nich wymagane certyfikaty potwierdzające, że produkują swoje wyroby bez użycia szarej energii. Nie mamy więc wyboru: musimy twardo stawiać na rozwój OZE, bo to jest gwarancja rozwoju przemysłu w naszym subregionie i dekarbonizacji ogrzewania mieszkań.

During the seminar, two questions were raised that we have decided to bring to the attention of our readers (Editor's note).

How has the economic structure of Wałbrzych changed over the last 25 years, since the closure of the mines?

In regard to big industry, there is less and less of the energy-intensive kind. Of the old ceramic and porcelain factories, only one porcelain factory remains – Krzysztof – located in the centre of Wałbrzych. The factory is experiencing a major crisis due to the jump in gas prices at the beginning of 2023,⁵ because the firing of its products involves a lot of energy drawn from gas in the tunnel kilns. Cersanit, which built a very large factory in a special economic zone, has problems for the same reason.

The ceramics industry has survived the transition period, and it is still to be seen on the subregion's economic horizon. The special economic zone, on the other hand, is dominated by large automotive companies and collaborators. At the forefront here is Toyota, which is slowly beginning to switch to the production of zero-emission cars using fuel cells, i.e. hydrogen, and to obtain green energy. These companies are putting pressure on the local authorities to modify the land-use study as soon as possible, and to open up more to the construction of, for example, large photovoltaic farms; and we are doing that. Legislative change,⁶ whereby the current land-use study will become binding, complicates this a little, and we have to correlate our activities with the overall strategy (taking the needs of municipalities, poviats and the voivodship into account).

As for medium and smaller business, entrepreneurship in our region is at a slightly lower level than the national average. The reason for this is that local residents, another generation of miners, were and are used to working in full-time employment for large enterprises

⁵ Comment from June 2023 (Editor's note).

⁶ This refers to the spatial planning and land-use act of July 2023 (Editor's note).

Podczas seminarium padły z sali dwa pytania, które postanowiliśmy przybliżyć czytelnikom Zeszytów (przyp. red.).

Jak zmieniała się struktura gospodarcza w Wałbrzychu w ciągu ostatnich 25 lat po zamknięciu kopalni?

Jeśli chodzi o duży przemysł, tego energochłonnego jest coraz mniej. Ze starych fabryk ceramiki i porcelany została tylko jedna fabryka porcelany Krzysztof, położona w centrum Wałbrzycha. Fabryka przeżywa duży kryzys w związku ze skokowym wzrostem cen gazu na początku roku 2023⁵, jako że wypalanie produktów wiąże się z dużą ilością energii pozyskiwanej z gazu w piecach tunelowych. Problemy z tego samego powodu ma Cersanit, który zbudował w specjalnej strefie ekonomicznej bardzo dużą fabrykę.

Przemysł ceramiczny przetrwał okres transformacji i jeszcze widać go na horyzoncie gospodarczym subregionu. Natomiast w specjalnej strefie ekonomicznej dominują wielkie firmy motoryzacyjne i kooperanci, na czele z Toyotą, która zaczyna przestawiać się powoli na produkcję aut zeroemisyjnych, wykorzystujących ogniwa paliwowe, czyli wodór, i pozyskiwać zieloną energię. Firmy te naciskają na władze samorządowe, abyśmy jak najszybciej zmienili studium zagospodarowania przestrzennego i otworzyli się bardziej na budowę np. dużych farm fotowoltaicznych, co też czynimy. Trochę to komplikuje zmiana ustawowa⁶, na mocy której obecne studium zagospodarowania przestrzennego stanie się wiążące i musimy skorelować nasze działania z ogólną strategią (uwzględniając potrzeby gmin, powiatów czy województwa).

Jeśli chodzi o średni i mniejszy biznes, to przedsiębiorczość w naszym regionie jest trochę niższa niż przeciętna krajowa. Powodem jest to, że mieszkańcy, dziś kolejne pokolenie górników, byli i są przyzwyczajeni do pracy na etacie w dużych przedsiębiorstwach, a nie do działa-

⁵ Wypowiedź z czerwca 2023 (przyp. red.).

⁶ Chodzi o ustawę o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennych z lipca 2023 (przyp. red.).

rather than being self-employed. Small and medium-sized businesses are, of course, being established, but not to an extent that would satisfy us. Therefore, in the Just Transition Plan (JTP), we put a strong emphasis on the need to support small and medium-sized entrepreneurs, as well as to put in place mechanisms for modern vocational training – that would make it easier for young people in particular to find their way in new industries, in new and smart specialisations. We are currently working on identifying specialisations tailored to our subregion, ones that would allow us to extract various raw materials. Perhaps new composite technologies could be an opportunity. We have indications that investors of this kind want to locate their businesses in our region, and perhaps these specialisations would make perfect sense.

We also hope that most of the 7,000 jobs we entered in the TJTP will be created in industries related to the production of materials for renewable energy sources (e.g. photovoltaics, heat pumps or wind turbines). I know a growing number of such plants are being built in Poland, and perhaps some investor would like to locate production in the Wałbrzych Special Economic Zone, which has sub-zones in other cities: in Kłodzko, Nowa Ruda, Dzierżoniów and Świdnica.

Industry in the Wałbrzych subregion is diversifying, there is certainly no longer any onerous heavy industry. The problematic coking plant remains, and it is right to ask whether there is still a *raison d'être* for it. For the time being, there is still a market for its coke, mainly comprising German steelworks. However, the plant is of course a burden on the environment, although much less so now than in the past, when the sky over Wałbrzych would turn black when the coking chambers were opened. Nevertheless, because of the environmental burden, its production will certainly have to be reduced in the future. Perhaps hydrogen will take the place of coke; the Swedes are working on technologies to use not coke but hydrogen, and preferably green hydrogen, to produce steel.

nia na własny rachunek. Małe i średnie firmy oczywiście powstają, ale nie w takim wymiarze, jaki by nas zadowalał. W społecznym Planie Sprawiedliwej Transformacji (PST) bardzo mocno więc akcentowaliśmy konieczność wspierania zarówno małych i średnich przedsiębiorców, jak i wdrożenia mechanizmów nowoczesnego kształcenia zawodowego; takiego, które by pozwalało łatwiej znaleźć się, zwłaszcza młodym ludziom, w nowych branżach, nowych inteligentnych specjalizacjach. Pracujemy właśnie nad określeniem dostosowanych do naszego subregionu specjalizacji, które pozwolą nam wydobywać różnego rodzaju surowców. Być może szansą byłyby nowe technologie kompozytowe. Mamy sygnały, że tego typu inwestorzy chcą się ulokować swoje przedsiębiorstwa w naszym regionie i być może te specjalności byłyby jak najbardziej zasadne.

Liczymy też, że większość z 7 tys. miejsc pracy, które wpisaliśmy do TPST powstanie w przemysłach związanych z produkcją materiałów do produkcji odnawialnych źródeł energii (np. fotowoltaiki, pompy ciepła czy wiatraki) Wiem, że w Polsce powstaje takich zakładów coraz więcej, być może jakiś inwestor chciałby ulokować produkcję w Wałbrzyskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej, która ma swoje podstrefy w innych miastach: Kłodzku, Nowej Rudzie, Dzierżoniowie i Świdnicy.

Przemysł w subregionie wałbrzyskim dywersyfikuje się, na pewno nie ma już uciążliwego przemysłu ciężkiego. Została problematyczna koksownia, i zasadne jest pytanie, czy ona ma rację bytu. Na razie ma ona zbyt na swój koks, odbierają go głównie huty niemieckie. Wiadomo jednak, że jest to uciążliwy dla środowiska zakład, choć już dużo mniej niż w przeszłości, kiedy przy otwieraniu komór koksowniczych niebo nad Wałbrzychem robiło się czarne. Jednakże ze względu na jej uciążliwość w przyszłości na pewno trzeba będzie ograniczać jej produkcję. Być może miejsce koksu zajmie wodór; Szwedzi pracują nad technologiami, by do pozyskiwania stali wykorzystywać nie koks tylko właśnie wodór i to najlepiej zielony.

Would it be possible in a post-coal region to adopt at least a prospective, but unambiguous, goal of an area's RES-based self-sufficiency, using wind, solar and biogas power, for example for a particular municipality?

As far as the self-sufficiency of the Wałbrzych subregion is concerned, the issue of self-sufficiency must first be tried to be solved not on a subregional scale, but in smaller units, for example in the larger cities (Wałbrzych, Świdnica, Dzierżoniów), or together in a few towns located close together. Such an objective was entered into the Territorial Just Transition Plan.

When it comes to wind energy, our options are severely limited, and not only because legislation requires wind turbines to be situated at least 700 m from residential buildings; in a highly urbanised subregion, that seriously restricts their construction. This restriction is compounded by the requirements of the Landscape Act. Our urban planners say that the subregion's strengths include its mountains, spas and natural resources, and that erecting wind turbines would weaken these assets. We are therefore unlikely to head in the direction of wind power. A solution for the Wałbrzych subregion is photovoltaics.

In the context of the just transition, we wanted to return to the topic of developing the post-mining slag heaps – which we have many of. The Mine Restructuring Company established in 2000, tasked with taking over and managing the assets of the decommissioned hard coal mines, developed the slag heaps by planting trees, so that forest would grow there. Unfortunately the slag heaps were not profiled properly, resulting in the trees not always being able to find support; they are flimsy, and re-exposing entire patches of the slopes, resulting in the slag heaps once again emitting dust. This post-mining land was handed over to the country's State Forests, and as the municipal authorities we would like to take them back, to be able to instal large photovoltaic farms on their southern slopes. That would provide significant power generation, which could perhaps guarantee greater energy self-sufficiency for several large towns. Unfortunately the State Forests are unwilling to hand these post-mining areas over to the city – but we are not giving up, and are negotiating.

Czy w powęglowym regionie jest możliwy do przyjęcia choćby perspektywiczny, ale jednoznaczny, cel obszarowej, np. gminnej, samowystarczalności energetycznej bazującej na OZE (wietrze, słońcu, biogazie)?

Jeśli chodzi o samowystarczalność subregionu wałbrzyskiego, to kwestię samowystarczalności w pierwszej kolejności trzeba próbować rozwiązać nie w skali subregionu, ale w mniejszych jednostkach, np. w większych miastach (Wałbrzychu, Świdnicy, Dzierżoniowie), lub razem w kilku bliżej leżących miastach. Taki cel został wpisany do Terytorialnym Planie Sprawiedliwej Transformacji.

Jeśli chodzi o energię z wiatru, to nasze możliwości są mocno ograniczone, nie tylko dlatego, że według prawa turbiny wiatrowe można umieszczać w odległości nie mniejszej niż 700 m od zabudowy mieszkalnej, co w silnie zurbanizowanym subregionie mocno ogranicza ich budowanie. Na to ograniczenie nakładają się wymogi ustawy krajobrazowej. Nasi urbaniści twierdzą, że jednym z atutów subregionu są góry, uzdrowiska, zasoby naturalne, a stawianie wiatraków te atuty by osłabiło. Raczej nie będziemy więc szli w kierunku energii z wiatru. Rozwiązaniem dla subregionu wałbrzyskiego jest fotowoltaika.

W kontekście sprawiedliwej transformacji chcieliśmy wrócić do tematu zagospodarowania hałd pogórnich, których mamy dużo. Spółka zajmująca się restrukturyzacją kopalń 20 lat temu zagospodarowała je, sadząc drzewa, tak by wyrósł tam las. Niestety nie sproflowała odpowiednio hałd, więc drzewa nie zawsze potrafią się tam utrzymać, są rachityczne i odstaniają na nowo całe partie hałd, które wtórnie emitują zapylenie. Te tereny pogórnice zostały przekazane Lasom Państwowym. Chcielibyśmy jako władze miasta przejąć je od Lasów Państwowych, by móc na południowych stokach hałd zainstalować duże farmy fotowoltaiczne. Dałyby one znaczącą produkcję, która być może gwarantowałyby większą samowystarczalność energetyczną kilku większych miast. Niestety przedsiębiorstwo Lasy Państwowe nie jest otwarte na oddanie miastu tych pogórnich terenów, ale nie poddajemy się i negocjujemy.